

Mustafa GÖRDEBİL*

NECİB MAHFUZ'UN <i>MİRAMAR</i> ADLI ROMANINDA TOPLUMSAL PROBLEMLER	SOCIAL PROBLEMS IN NAGUIB MAHFOUZ'S NOVEL TITLED <i>MIRAMAR</i>
<p>ÖZET Modern Mısır edebiyatının en önemli yazarları arasında sayılan Necib Mahfuz, toplumu konu alan birçok roman yazmıştır. Bu romanlardan biri de toplumun farklı kesimlerini temsil eden karakterlerin bir pansiyonda beraber kalırken yaşadığı olayları anlatan <i>Mirâmâr</i> adlı eseridir. Roman, özellikle toplumsal sorunları yansıtması sebebiyle ilgi çekicidir. Çalışmanın amacı, yazarın romandaki karakterler üzerinden anlattığı toplumsal problemleri tespit etmektir. Buna bağlı olarak çalışmada; eğitimsizlik, toplum baskısı, fakirlik, siyasi çatışmalar ve sosyal dışlanma olmak üzere beş farklı sosyal problem tespit edilmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada, Mahfuz'un <i>Mirâmâr</i> romanında Mısır toplumu üzerindeki çeşitli sosyal ve ekonomik sorunları derinlemesine inceleyerek, bu sorunların bireyler ve toplum üzerindeki yansımalarını etkili bir şekilde betimlediği kanaatine varılmıştır.</p> <p>Anahtar kelimeler: Arap edebiyatı, Necib Mahfuz, <i>Mirâmâr</i>, Toplumsal problem.</p>	<p>ABSTRACT Naguib Mahfouz, considered one of the most important authors of modern Egyptian literature, wrote numerous novels that focus on society. One of these novels is <i>Miramar</i>, which tells the story of characters representing different segments of society living together in a boarding house and the events that unfold. The novel is particularly interesting because of its reflection on social issues. The purpose of this study is to identify the social problems conveyed through the characters in the novel. Accordingly, five different social problems have been identified in the study: illiteracy, societal pressure, poverty, political conflicts, and social exclusion. The study employs the document analysis method, which is one of the qualitative research techniques. It concludes that Mahfouz effectively portrays various social and economic issues within Egyptian society in <i>Miramar</i>, providing a profound depiction of the impact these issues have on individuals and society.</p> <p>Keywords: Arabic literature, Naguib Mahfouz, <i>Mirâmâr</i>, Social problem.</p>

* Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı, Konya/Türkiye, E-Posta: m.gordebil@gmail.com / Research Assistant, PhD., Selçuk University, Faculty of Letters, Department of Arabic Language and Literature, Konya/Türkiye. E-Mail: m.gordebil@gmail.com

Giriş

Modern Mısır edebiyatının önde gelen yazarlarından olan Necib Mahfuz Arap edebiyatına eşsiz eserler kazandırmıştır. Özellikle roman ve hikâyeleriyle meşhur olan edebiyatçı 1988 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülmüştür. Bu ödülü almasından sonra yazar hakkında ülkemizde birçok akademik çalışma yapıldığı gözlenmektedir (Özcan vd.,2023: 304). *es-Sülâsiyye, el-Kâhiretu'l-Cedîde, Zukâku'l-Midakk* gibi öne çıkan toplumcu gerçekçi romanlarının arasında *Miramar* adlı romanı da yerini almaktadır (Ürün, 2002). 1967 yılında yayınlanmış olan *Mîrâmâr*, 1900'lü yılların ortalarında Mısır'da yaşanan olayların toplumun farklı kesimlerinden farklı kişiliklere sahip karakterler üzerindeki yansımalarının okura aktarıldığı bir eserdir (Yıldız, 1998).

Romanda olaylar genellikle esere de adını veren *Miramar* isimli bir pansiyonda geçer. Bu pansiyon önceden zengin kimselerin kaldığı lüks bir mekân iken artık eski gösterişini kaybetmiş bir yerdir. Mariana Hanım pansiyonun eskiden beri işletmeciliğini yapmaktadır. Emekli olmuş yaşlı bir gazeteci olan Âmir Vecdi, eski bir aristokrat olan fakat darbeden sonra mallarına el konulan Tulba Marzûk, köyünden kaçarak Mariana'ya sığınan ve pansiyonda hizmetçi olarak çalışmaya başlayan güzel Zühre, İskenderiye tekstil fabrikası muhasebe müdür yardımcısı Serhan el-Buhayrî, zengin ve taşralı bir aileye mensup Hüsnü Allâm ve İskenderiye radyosu spikeri Mansur Bâhî sırasıyla pansiyona gelen karakterlerdir. Hepsi farklı hayat tarzına sahip bu karakterler aynı pansiyonda bir arada yaşamaya başlar. Zaman zaman sofada birlikte vakit geçirirler, hayata ve siyasete dair sohbetler ederler. Yazar özellikle siyasi anlamdaki farklı görüşleri bu sohbetlerin içine sıkıştırır. Gelişen birçok olayın akabinde roman, çalıştığı kurumu soyma planları yapan Serhan'ın planının açığa çıkması ve hırsız damgası yememek için intihar etmesiyle son bulur. Yazar romanda aynı olayı farklı bölümlerde her bir karakterin bakış açısından anlatır. İlk bölümlerde okur Serhan'ın öldürüldüğünü düşünüp sebebini merak ederken romanın sonunda düğüm çözülür.

Yazarın romanında özellikle Mısır'daki toplumsal problemleri öne çıkarması ve eserin daha önce bu açıdan incelenmemiş olması çalışmanın başlığının bu şekilde belirlenmesindeki başlıca sebeptir. Çalışmanın amacı yazarın üzerinde durduğu sorunları tespit etmektir. Roman doküman analizi yöntemiyle ele alınmış olup eğitimsizlik, toplum baskısı, fakirlik, siyasi çatışmalar ve sosyal dışlanma kavramları romandaki başlıca toplumsal problemleri oluşturmaktadır.

1. Eğitimsizlik

Eğitim genel olarak insanların sosyal yaşamda konumlarını bulmaları için lazım olan bilgi, beceri ve algıyı kazanmalarına, şahsiyetlerini geliştirmelerine ilgili kurumsal yapı içinde veya dışında yardım etme süreci olarak tanımlanabilir (Akalin, 2011). Eğitimsizlik ise bahsi geçen süreçten mahrum kalmaktır.

Birçok toplumda olduğu gibi Mısır'da da eğitimsizlik ciddi bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Necib Mahfuz *Mîrâmâr* adlı eserinde farklı karakterler aracılığıyla bu soruna işaret etmeyi amaçlamıştır. Romanda eğitimsizlik kavramı öncelikle Zühre isimli karakterin okuma yazma bilmemesi üzerinden okura aktarılmıştır. Zühre köyünde yaşarken okuma yazma öğrenememiştir. Pansiyona geldikten kısa bir süre sonra müşterilerden biri olan Serhan el-Buhayrî ile aşk yaşamaya başlar. Serhan ise tekstil fabrikasında muhasebe müdür yardımcısı olarak çalışan, okumuş biridir. Bu durum Zühre'nin kendinde bir eksiklik hissetmesine neden olur ve o da özel

ders almaya karar verir. Zühre'nin okuma yazma öğrenme azmi romanda sıklıkla okurun karşısına çıkarılmaktadır:

İçeri girmek için izin isteyen bir elin kapıyı tıklattığını duydum. Madam gülümseyerek içeri girdi ve bazen ayaklarımı dayadığım sandalyeye oturdu. Gülmemek için kendini tutarken şunu söyledi:

-Sana ilginç bir haberim var.

Kitabı kapatıp komodinin üstüne koydum ve mırıldandım:

-İnşallah iyi haberdir.

-Zühre eğitim almaya karar verdi.

Ona aptalca baktım, hiçbir şey anlamamıştım.

-Gerçekten eğitim almaya karar verdi. Benden her gün bir saat derse gitmek için izin istedi. (Mahfuz, 2006, s. 51)

Yazar ülkesindeki eğitimsizliği sadece okuryazarlık üzerinden değerlendirmemektedir. Romandaki karakterlerden eski gazeteci Âmir Vecdî kendisini emekliliğe iten nedenleri anlatır. Bu satırlarda yazar dergideki yazı işleri müdürünün olumsuz vasıflarını okur ile paylaşırken eğitim probleminin başka bir yönü olan gerekli yeterlikten yoksun olma durumunu aktarmaktadır:

Mumyalanmış bedenini Nuh döneminden kalma siyah takım elbisesinin altında saklayan ihtiyar.

Bu gülünç zamanın yazı işleri müdürü olarak atadığı adam diyor ki:

-Belagat devri bitti. Jet yolcusuna göre bir sözün var mı?

Jet yolcusu! Seni şişman, aptal, pis kaçık. Kalem, akıllı ve zevk sahibi insanlar için yaratılmıştır. Eğlence mekânlarının kurbanı olan pervasız deliler için değil. Mesleki bilgilerini sirkte öğrenip numaralarını sergilemek için basını istila eden palyaçolarla çalışmaya mecburuz. (Mahfuz, 2006, ss. 12-13)

Necib Mahfuz bazı toplumsal sınıfları da romanında eğitimsizlik problemi çerçevesinde eleştirir. Pansiyona gelen karakterler arasında yazarın okura bencil, sorumsuz ve ahlaksız biri olarak tanıttığı Hüsnü Allâm, taşralı zengin bir ailenin oğludur. Temsil ettiği sınıfa karşı yazarın eleştirel bakış açısının bir ürünü olan bu karakterin de eğitimsiz olduğu toplumsal bir sorun olarak romanda vurgulanmaktadır:

-Boş bir oda lütfen.

...

-Kaç gün?

-En az bir ay. Kim bilir belki de bir yıla kadar uzar.

-Yaz ayları için farklı bir anlaşma yapıyoruz.

-Önemli değil.

-Öğrenci misiniz?

-Hayır, toprak sahibiyim.

Kayıt defterini getirdi, adımı sordu.

-Hüsni Allâm.

Eğitimsiz, yüz feddan arazi sahibi ve şarkıcıların aşk dedikleri şeyi bilmeyecek kadar şanslı. (Mahfuz, 2006, s. 71)

Hüsni Allâm, Zühre'nin ders almaya başladığını öğrendiğinde kendisi de eğitimsiz biri olduğu için bu duruma hayıflanır. Yazarın okura itici biri olarak gösterdiği bu karakter eğitim alamamış olmasının sorumluluğunu ailesine yükler:

Kahvaltı masasında Zühre'nin okuma yazma öğrenme haberini aldım. Kimi şaka yapıyor, kimi yorum yapıyor ama genel olarak herkes onu cesaretlendiriyordu. Bu haber içime bir hüznün düşürdü, eski yarımı depreştirdi. Ben büyürken benimle ilgilenen olmadı. Savrulup durdum. O zaman bununla ilgili bir pişmanlığım yoktu fakat daha sonra anladım ki zaman hayal ettiğim gibi bir dost değil, aslında düşmanmış. (Mahfuz, 2006, s. 89)

Örneklere görüldüğü üzere yazar XX. yüzyılın ortalarında Mısır toplumunun eğitim problemlerini gözler önüne sermiştir. Adı geçen problemi sadece okuryazarlık üzerinden değerlendirmemiş, eğitilmiş olmayı gerektiren mesleklerde çalışan insanların da yeterli yetkinlikten uzak olduğunu vurgulamıştır.

2. Toplum Baskısı

Baskı kavramı “Bireye yönelik aşırı veya stres oluşturan beklenti, bireyi şu veya bu şekilde davranmaya zorlama.” şeklinde tanımlanır (Budak, 2005). Toplumsal baskıda bahsi geçen beklenti veya zorlama kişinin kendisinin dışındaki durumlar veya kişiler tarafından bilinçli veya bilinçsiz olarak ortaya çıkarılmış olabilir.

Necib Mahfuz'un eserinde öne çıkardığı sosyal problemlerden biri de şahıslar üzerindeki toplum baskısıdır. Romanda yalnız olmasına rağmen kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan genç bir kız olarak okura tanıtılan ve bu yönüyle okurda takdir hissi uyandıran Zühre, babasının ölümünden sonra dedesi yanında biri ile evlenmesi istenince köyünden kaçmış, eskiden tanıdığı Mariana'nın yanına sığınmıştır. Ailesinin ve köyünün baskısı pansiyondaki misafirlerin arasında geçen konuşmalarda bahis konusu olmuştur:

-Zühre benim yanımda çalışacak.

...

-Güzel ama neden toprağını terk etti?

-Kaçmış.

-Kaçmış mı?

-Dedesi kendisine hizmet etmesi için yaşlı bir adamla evlenmesini istemiş, gerisi malum.

-Köyün hazmedemeyeceği tehlikeli bir olay” (Mahfuz, 2006, s. 32).

Zühre'nin romanda geçen şu ifadeleri de bu sorunu gösterir niteliktedir:

“-Dedem beni kullanmaktan başka bir şey düşünmüyor.

...

-Zühre ya kalıp sahte bir eş olmak ya da kaçmak zorundaydı.

Bana minnetle baktı şöyle dedi:

-Ocağımı terk ettim. (Mahfuz, 2006, s. 35)

Zühre bahsi geçen baskıdan köyden kaçmakla kurtulamaz. Romanın ilerleyen bölümlerinde ablası ve eniştesi pansiyona gelir, onu köye götürmek ister. Aralarında geçen konuşmalarda toplum baskısı açık bir şekilde görülmektedir:

Madam fısıldayarak:

-Gel benimle, Zühre'nin ailesi geldi, dedi.

Onunla birlikte pansiyonun girişine gittim. Ablası ve eniştesi oturuyor, Zühre de ayakta dikilerek onlara ters ters bakıyordu. Eniştesi konuşuyordu:

-Madamın yanına gelmene bir şey demiyoruz, fakat kaçman çok ayıp.

-Bizi bütün Ziyadiye'ye rezil ettin, dedi ablası. (Mahfuz, 2006, s. 56)

Toplum baskısının romanda diğer bir örneği Serhan'ın ifadelerinde görülür. Serhan Zühre ile aşk yaşamaya başladıktan sonra ilişkileri Zühre'nin istediği gibi gitmez. Zühre ilişkilerinin evliliğe dönüşmesini isterken Serhan kafası karışık olduğu için bahaneler üretir. Toplum yargılarını eleştirerek Zühre'yi ikna etmeye çalışır:

-Sana âşık olduğum için pişmanım.

Samimi ve dürüst bir şekilde şunları söyledim:

-Öyle söyleme Zühre, lütfen beni anla, seni seviyorum. Aşkın olmadan yaşayamam ama evlilik bana hem ailem hem de işim açısından sorunlar çıkaracak. Benim geleceğimi ve birlikte kuracağımız ortak hayatı tehdit ediyor. Ne yapabilirim?

-Sana bu kadar sorun çıkaracağımı fark etmemiştim, dedi daha öfkeli bir şekilde.

-Sorun sen değilsin, insanların aptallıkları, şu katı yargılar, şu kokuşmuş gerçekler, elimden gelen bir şey var mı? (Mahfuz, 2006, ss. 183-184)

Romanın son bölümünde Serhan'ın öldüğünü öğrenen Zühre ne yapacağını bilemez. Âmir Vecdî'nin köye dönmesi ile ilgili tavsiyesini reddeder, çünkü köyde karşılaşacağı toplum baskısı onu korkutmaktadır:

Ruhuma güven telkin eden bir kararlılık vardı sözlerinde.

-Eğitimine devam etmen ve bir meslek sahibi olmaya çalışman güzel, peki nasıl geçineceksin?

-Adım başı bana iş teklif eden biriyle karşılaşıyorum, dedi kendinden emin bir şekilde.

Onu ikna etmeye çalışarak yavaşça sordum:

-Ya köyün, Köye dönmeyi düşünmüyor musun?

-Hayır, benim hakkımda kötü düşünüyorlar. (Mahfuz, 2006, s. 212)

Romanda geçen bu misaller 1960'lı yılların Mısır'ında toplumun şahıslar üzerindeki baskısını göstermektedir. Şahıslar kendileri ile ilgili karar verirken toplumun bakış açısını düşünmek zorunda kalmışlardır. Onlar toplumda kabul edilmiş olan normların dışına çıkamazlar. Çıktıklarında ise bu durum toplum tarafından kabullenilemez davranışlar olarak algılanır.

3. Fakirlik

Fakirlik insanlığın eski dönemlerden beri karşılaştığı en önemli toplumsal problemlerden sayılmaktadır. Genel manasıyla fakirlik, asgari hayat standartlarını elde edebilmek için lazım olan gereklilikleri karşılayamama durumudur (Açıkgöz & Yusufoglu, 2012).

Necib Mahfuz, *Miramar* adlı romanında fakirlik olgusunu toplumsal bir sorun olarak ön plana çıkarır. Romanda toprak sahibi Hüsnü Allâm dışında kimse zengin olarak tanıtılmamaktadır. Tulba Marzûk eski bir aristokrat iken darbeden sonra mülküne el konulmuştur ve Miramar gibi eski bir pansiyonda kalmak zorundadır. Pansiyonun sahibesi Mariana önceden seçkin kişileri ağırlarken artık istemese de öğrencilere bile oda vermek durumundadır. Köyünden kaçmış olan Zühre pansiyonda hizmetçilik yaparken tekstil fabrikası muhasebe müdür yardımcısı Serhan sık sık hayat pahalılığından şikâyet etmektedir.

Romanda eski parlak günlerinden eser kalmamış olan Mariana'nın fakir durumu Âmir Vecdî'nin ifadeleriyle anlatılır:

Pazarlık zamanı geldiğinde artık pansiyon dışında hiçbir geliri olmadığını söylüyor. Bu nedenle can sıkıcı öğrencilerden bile olsa kışın misafir almak zorundaymış, onlar için de bazı komisyonculara ve otel hizmetçilerine bağımlıymış. (Mahfuz, 2006, s. 10)

Serhan el-Buhayrî iyi bir işi olmasına rağmen romanda sürekli olarak hayat pahalılığından şikâyet eden bir karakter olarak okurun karşısına çıkar. Arzu ettiği gibi bir hayata ulaşabilmek için birkaç arkadaşı ile birlikte çalıştığı fabrikayı soymayı planlar. Serhan'ın romanda verilen karakteristik özellikleri arasında açgözlü olması dikkat çeker. Fakat yine de onun istediği zenginliğe ulaşmak için yanlış bir yoldan da olsa gayret sarf etmesi, yazarın dönem itibariyle Mısır toplumunun yaşadığı fakirliği ortaya koyması için kayda değer bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Romanda hayat pahalılığı birçok yönü ile Serhan'ın ifadelerinde yer almaktadır:

Ali Bekir minderin üstüne bağdaş kurmuş otururken Safiye de mutfakta yemek hazırlıyordu. Kendimi onun yanına bırakıp şişeyi önüme koydum ve bağırdım:

-Ateş! Son fiyatların bilimsel açıklaması bu olabilir ancak (Mahfuz, 2006, s. 160).

Benim gibi bir gencin geçinmek için sadece devlet maaşına bağımlı kalması çok saçma (Mahfuz, 2006, s. 177).

Ali Bekir, Serhan'ın birlikte soygun planladığı arkadaşlarından biridir. Hayat pahalılığı Serhan ile aralarında geçen konuşmalarda şöyle ifade edilir:

Söylediklerinden sonra düşüncelere daldım. Sözlerine devam etti:

-İnan ki bunu yasal yollardan yapmak bir hayal. Ara sıra aldığın ikramiyelerle kalırsın. Sonra ne olacak? Bir yumurtanın fiyatı ne kadar? Bir takım elbiseyi kaçta alabiliyorsun? Bir de gelmiş bana arabadan, villadan, kadından bahsediyorsun. (Mahfuz, 2006, s. 162)

Serhan, Zühre'yi sevmesine rağmen onunla hayatına devam edemeyeceğini bilir. Bunun da temelinde yine parasızlık yatmaktadır:

-Seninle aynı fikirde değilim.

-Beni yanlış anladın, Zühre.

Başını salladı, yine de odadan gülümseyerek çıktı. Çok üzgünüm. Keşke önemli bir aileden gelseydi, ya da parası ve eğitimi olsaydı. Bir sürü küfür savuruyorum. (Mahfuz, 2006, s. 174)

Verilen misallerden anlaşılacağı üzere fakirlik, hayat pahalılığı ve ülkedeki siyasi otoritelerin insanların mülklerine el koymaları gibi problemler romanda olayların yaşandığı zaman diliminde sıklıkla karşılaşılmış, Mısır toplumunun önde gelen sorunları arasında yazarın düşünce dünyasında yer almıştır.

4. Siyasi Çatışmalar

Çatışma, iki veya daha fazla kişi veya grup arasında genellikle birey ve grupların örgütsel pozisyonlarıyla alakalı algılama ve değer yargılarındaki farklılıklardan kaynaklanan bir olgudur (Özcan, 2021). Farklı siyasi düşüncelere sahip kitleler arasında çatışmaların yaşanması ve bu çatışmaların toplum üzerinde olumsuz etkiler oluşturması kaçınılmazdır.

Necib Mahfuz'un *Miramar* romanında okura aktarmak istediği en belirgin toplumsal problemlerden biri dönemin Mısır'ında halkın siyasi çatışmalardan oldukça etkilenmiş olmasıdır. Romanda yaşanan olayların zamanı altmışlı yıllardır. Bahsi geçen zaman diliminin hemen öncesinde Mısır siyasi olarak hareketli olaylar yaşamıştır. 23 Temmuz 1952'de General Necib'in Kral Faruk'u tahttan indirmek için askeri bir darbe gerçekleştirmesi, onun öncesinde Vefd Partisi, Müslüman Kardeşler Cemiyeti gibi farklı görüşlere sahip oluşumlar arasındaki çekişmeler dönemin Mısır'ında en çok göze çarpan siyasi olaylara örnek teşkil etmektedir (Kocaoğlu, 2017).

Romandaki karakterlerden her birinin bir siyasi görüşü vardır. Kimisi darbeden nefret ederken kimisi Vefd Partisi'ni destekler. Kimisi de komünist görüşü benimser. Bu durum pansiyonda aralarında zaman zaman ciddi tartışmalara neden olur. Karakterlerden bazıları ülkedeki siyasi olaylardan fazlasıyla etkilenmiş, bazıları ise ya şans eseri ya da çıkarıcılığı sayesinde sorun yaşamamıştır.

Âmir Vecdî gençliğinde Vefd Partisi'ni destekleyen bir gazetecidir. Yaşlanıp tek başına köşesine çekilince zaman zaman siyasetle ilgilendiği eski günleri yâd eder. Ancak siyasi olaylara karşı hissettiği bıkkınlık şu cümlelerde ortaya çıkar:

Olaylar ve fikirlerle dolu uzun bir hayatımız oldu. Ezher hatıraları, Halk Partisi'nin hoşuma giden ve gitmeyen yönleri, sonsuz küresel devrimiyle Vefd Partisi, en sonunda beni soğuk ve anlamsız bir tarafsızlığa götüren parti ayrılıkları. (Mahfuz, 2006, s. 19)

Miramar'ın sahibesi Mariana muhtaç duruma düşme sebebini ülkede yaşanan siyasi olaylara bağlar:

Mösyö Âmir, ilk darbe kocamı öldürdü, ikincisi ise beni malımdan, mülkümden ve ailemden etti. (Mahfuz, 2006, s. 15)

Romadaki karakterlerden Tulba Marzûk da Mariana'dan farklı değildir. Âmir Vecdî'nin ifadeleriyle onun durumu şu şekilde açıklanır:

Siyasi parti çekişmelerinin yoğun olduğu yıllardan mesleğim gereği onu tanıyordum. Saray partisine mensup, Vefd düşmanı biriydi. Bir yıldan fazla gözetim altında tutulduğunu, küçük bir geliri dışında mallarının tamamına el konulduğunu hatırladım. (Mahfuz, 2006, s. 23)

Ülkedeki siyasi huzursuzluğun insanlara yansıyan tarafları ile ilgili Âmir ve Tulba arasında geçen diyaloglar açıklayıcı bir örnek teşkil etmektedir:

-Başımıza gelen felaketlerin sebebini biliyor musun?

Şaşkınlıkla sordum:

-Hangi felaketleri kastediyorsun?

-Seni kurnaz tilki! Ne demek istediğimi gayet iyi biliyorsun.

Ağarmış kaşlarını kaldırdı.

-Bizim paramıza el koydukları gibi sizin de partinizi kapattılar.

-Bir süre önce tüm siyasi bağlarımı kopardığımı hatırlatmak isterim. (Mahfuz, 2006, s. 25)

-Mansûr Bâhî akıllı biri, ne düşünüyorsun? Boş sözlerden hoşlanmıyor, sessizce işine bakıyor. Darbeye de sadakatle bağlı.

-O veya onun gibiler darbeyi neden destekliyor?

-Ülkede hiç çiftçi, işçi veya genç yokmuş gibi konuşuyorsun.

-Darbe bazı insanların sadece malını, herkesin özgürlüğünü elinden aldı. (Mahfuz, 2006, s. 46)

Romanda siyasi olaylardan etkilenen karakterlerden biri de Mansûr Bâhî'dir. Komünist görüşü benimseyen siyasi bir örgütte faaliyet göstermiştir. Abisi polis memuru olduğu için örgütte bulunan insanların başına gelen olumsuzlukları yaşamamıştır. En yakın arkadaşı Fevzi ve etrafındaki bazı kimseler tutuklanınca Mansûr, Fevzi'nin karısı Düriye'nin yanına gelir. Aralarındaki diyalog dönemin Mısır'ındaki gergin siyasi ortamın toplum üzerindeki olumsuz etkisini özetler niteliktedir:

-Ne Zaman geldin Kahire'ye?

-İstasyondan doğruca buraya geldim.

-Yani biliyordun, öyle mi?

-Evet, iş yerinde iken öğrendim. İki trenine bindim.

Duvarda asılı resmine baktım. İçtiği tütünün kokusu hala odadaydı.

-Hepsini mi aldılar?

-Galiba hepsi.

-Nereye götürdüler onları?

-Bilmiyorum. (Mahfuz, 2006, s. 121)

Yazar romanda Serhan karakterini çıkarıcı biri olarak göstermiştir. Herhangi bir siyasi görüşü tam anlamıyla benimsemeyen Serhan işine geldiği gibi davranır. Yazar bu karakter üzerinden Mısır halkı içinde bazı kesimlerin siyasi olaylara karşı etik değerlere uymayan yaklaşımını eleştirir ve toplumun yozlaşması ile ilgili bir sorun olarak okura sunar. Romanda Serhan'ın eski bir arkadaşıyla karşılaştığında onunla birlikte eski günlerden konuştuğu kısımda bahsi geçen çıkarıcı düşünce yapısı görülmektedir:

Sosyalist Birlik genel merkezine gittim ve karaborsa konulu bir konferans dinledim. Sonrası genel tartışmalar... Konferansın bitiminde dış kapıya doğru giderken birinin bana seslendiğini duydum. Kalabalık içinde durup etrafıma baktım, Refet Emin'in bana doğru geldiğini gördüm. Üniversite yıllarından beri onu görmemiştik. Samimi bir el sıkışmanın ardından yola kadar kalabalığın arasında yürüdük. Bu güzel akşamın havası bizi birlikte Korniş'e kadar götürdü. Sokakta baş başa kaldığımızı fark edince bir kahkaha patlattık. Aslında ortada gülmek için hiçbir sebep yoktu, unutulmayan ortak anılarımıza gülmüştük. Geçmişte beraber alkışlamış, beraber tezahürat yapmıştık. İkimiz de Vefd'in öğrenci komitelerine üyeydik. Nasıl unutulur ki? O zamanlar devlet düşmanıydık. Ama bugün devlet biziz.

-Senin Vefd'e sırt çevirdiğine inanamıyorum.

-Sen de o kadar sadakatle bağlanmamıştın. Başlarda da o kadar samimi değildin, diye cevap verdi tekrar gülmeye başlayarak.

Sonra dirseğiyle beni dürttü,

-Peki, sen şimdi sosyalizmde samimi olduğumu mu söylüyorsun?

-Tabi ki.

-Nedenini sormamda bir sakınca yoktur umarım.

-İnsan darbenin başarılarını kör olsa görür. (Mahfuz, 2006, s. 164)

Her ülkede yaşanan siyasi anlaşmazlıklar Mısır'da da yaşanmıştır. Çeşitli siyasi olaylar halkı etkilemiştir. Romanda üzerinde durulan siyasi anlaşmazlıklar bireysel olarak insanların hayat standartlarını etkilemiş olması sebebiyle toplumsal bir sorundur. Diğer yandan ahlaki değerler açısından insanları etkilemesi de bu kategoride yer alması için yeterli bir sebeptir.

5. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma, toplumla bireyin sosyal bütünleşmesini sağlayan sosyal, ekonomik, politik ve kültürel sistemlerin tümünden, kısmen ya da tamamen yoksun olmasıdır. Bireylerin herhangi bir sebepten ötürü toplumsal ve ekonomik hayattan uzaklaşması ve bu kimselerin görmezden gelinmesidir (Dağ, 2016). Yaşlılık, tanımlı yapılan sosyal dışlanma kavramının en belirgin sebeplerindendir. *Mirâmâr* adlı romanda yazar, yaşlılığında yalnız yaşamaya mahkûm olan Âmir Vecdî, Tulba Marzûk ve Mariana karakterleri üzerinden sosyal dışlanma sorununu işlemiştir. Romanda iç monologlarda ve karakterler arasındaki diyaloglarda geçen ifadeler bahsedilen yaşlılık ve yalnızlık olgusunu ortaya koymaktadır:

İki büklüm olmuş zayıf bedenim buradaki güçlü rüzgâra karşı eski günlerdeki gibi direnç gösteremiyor. (Mahfuz, 2006, s. 7)

Kapı açıldı, beni Meryem Ana'nın bronz heykeli karşıladı. Zaman zaman özlediğim bir koku var. Durup birbirimize baktık. Uzun boylu, zarif, altın sarısı saçları var, sağlığı da iyi gibi. Sırtındaki kambur, ellerindeki damarlar ve ağzının kenarında görünen kırışıklıklar yaşlandığını gösteriyor. Sen en az altmış beşsin, fakat geçmişin görkemi senden bütün izlerini silmemiş. (Mahfuz, 2006, s. 8)

Odamda bazen geçmişe dalıyorum, bazen okuyorum, bazen de uyuyorum... Tanıdığım ya da beni tanıyan birisini bulmak pek mümkün değil. Tüm arkadaşlarım bu dünyada zamanlarını doldurdular ve gittiler. (Mahfuz, 2006, s. 12)

Tembellikten sakınmalı. Güneşli sabahlarda yürüyüşe çıkmanın bir sakıncası yok. Nesiller boyunca yaşayan aileler arasında kendimi yapayalnız bulma pahasına bile olsa. (Mahfuz, 2006, s. 19)

-Evlenmişindir herhalde.

-Henüz değil.

-Peki, ne zaman evlenme teklif edeceksin, diye sordu gülerek.

-Eşim yok, çocuğum yok, emekli oldum, işim bitti, dedim biraz aksice (Mahfuz, 2006, ss. 9-10).

İnsanlar yaşlandıklarında toplumda yalnız kalma ihtimaliyle karşı karşıya kalabilmektedir. Yaşlı ve yalnız bireylerin yaşadığı sosyal dışlanma sorunu her toplumda olduğu gibi Mısır toplumunda da karşılaşılan bir sorundur. Yazar diğer toplumsal sorunlara işaret ettiği gibi bu soruna da dikkat çekmek istemiş, romandaki yaşlı karakterler aracılığıyla bunu okurlarıyla paylaşmıştır.

Sonuç

Geride bıraktığımız yüzyılda Mısır, halkının pek çok sorunla karşılaştığı zorlu bir dönem geçirmiştir. Bu bağlamda, Mısır edebiyatının önemli temsilcilerinden Necib Mahfuz, toplumsal sorunları ve bu sorunların halk üzerindeki etkilerini eserlerinde derinlemesine ele almıştır. Özellikle, *Miramar* romanında Mahfuz, farklı sosyal sınıflardan karakterleri bir araya getirerek, Mısır toplumunun karşılaştığı çeşitli problemleri çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermiştir.

Romandaki karakterler, toplumsal sorunların çeşitliliğini ve bu sorunların bireyler üzerindeki etkilerini yansıtabilecek şekilde tasvir edilmiştir. Âmir Vecdî, siyasi hareketliliğin sona erdiği yaşlılık döneminde yalnızlık ve sosyal izolasyonla mücadele eden bir figür olarak ortaya konmuştur. Tulba Marzûk ise, darbe sonrası mülklerine el konulmuş bir birey olarak, ekonomik ve sosyal adaletsizliğin sembolü haline gelmiştir. Serhan, hayat pahalılığının ve ekonomik sıkıntıların yol açtığı sosyal ve kişisel çalkantıları yaşarken, Zühre, eğitimsizlik ve köyden kaçışın getirdiği zorluklarla karşılaşmıştır. Mansûr ise, siyasi düşünce ve ideolojiler yüzünden çevresindeki insanların zarar görmesine şahit olan bir karakter olarak, toplumun siyasi çatışmalarla yüzleşme biçimini temsil etmektedir.

Bu çalışmada, Mahfuz'un eserlerinde tasvir ettiği toplumsal sorunlar beş ana başlık altında değerlendirilmiştir: Eğitimsizlik, toplum baskısı, fakirlik, siyasi çatışmalar ve sosyal dışlanma.

Yazarın objektif bakış açısıyla ele alınan bu başlıklar, Mısır halkının yaşadığı sorunların çeşitli yönlerini ve derinliğini ortaya koymaktadır. Necib Mahfuz'un edebi yetkinliği, eserlerinde sadece bireysel dramaları değil, aynı zamanda bu dramaların toplumsal boyutlarını da inceleyerek, okurlarına geniş bir perspektif sunmaktadır.

Mahfuz'un *Mîrâmâr* romanı, Mısır toplumu üzerindeki çeşitli sosyal ve ekonomik sorunların derinlemesine bir incelemesini yaparak, bu sorunların bireyler ve toplum üzerindeki yansımalarını etkili bir şekilde betimlemektedir. Yazarın eserleri, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yaşanan zorluklara ışık tutarak, okuyuculara ve araştırmacılara önemli bir analiz ve değerlendirme zemini sunmaktadır. Necib Mahfuz'un Nobel Edebiyat Ödülü kazanmasını sağlayan bu derinlemesine ve etkileyici anlatım tarzı, Mısır'ın toplumsal gerçekliğini gözler önüne sermektedir.

Extended Abstract

Naguib Mahfouz, a leading figure in modern Egyptian literature, has made significant contributions to Arab literature. Known for his novels and short stories, Mahfouz was awarded the Nobel Prize in Literature in 1988. His 1967 novel *Miramar* presents the social and political issues of mid-20th-century Egypt through the lives of characters from various social backgrounds. This study focuses on Mahfouz's portrayal of Egypt's social problems, a perspective that has not been fully explored before. The first major social issue highlighted in *Miramar* is illiteracy, a significant problem in Egypt, similar to many other societies. Mahfouz illustrates this issue through the character of Zuhra, who is illiterate. In addition, the character Amir Vejdi, a retired journalist, reflects on his decision to retire, criticizing the lack of competence in his profession, which further emphasizes the broader educational problems in Egypt. Through these characters, Mahfouz critiques both illiteracy and the lack of professional qualifications in various fields. Another social issue explored in the novel is the pressure society places on individuals, particularly women. Zuhra, a young woman attempting to live independently, faces immense societal constraints. After her father's death, she is pressured to marry a man much older than her, akin to her grandfather's age. She escapes this oppressive situation and seeks refuge with Mariana, an old acquaintance. This highlights the limited autonomy women had during this time. Similarly, the character Serhan, who begins a relationship with Zuhra, faces the pressures of societal expectations. While Zuhra hopes for their relationship to end in marriage, Serhan hesitates, making excuses and critiquing societal judgments, demonstrating the impact of social norms on personal relationships. In addition to illiteracy and societal pressure, Mahfouz also addresses poverty as a key social issue. Except for the wealthy landowner Husnu Allam, none of the characters in *Miramar* are wealthy. Tulba Marzouk, once part of the aristocracy, loses his property after a coup and is forced to live in the rundown pension *Miramar*. Mariana, the pension's owner, who once hosted the elite, is now forced to rent rooms to students, much to her dismay. Zuhra, who has fled her village, works as a servant, while Serhan, an assistant accounting manager, complains about the high cost of living. Mahfouz uses these characters to expose the harsh realities of poverty, illustrating the economic struggles faced by ordinary people. Political conflict is another prominent theme in *Miramar*. The events of the novel take place during the 1960s, a time when Egypt was politically unstable. In 1952, a military coup led by General Naguib deposed King Farouk, and tensions between political factions such as the Wafd Party and the Muslim Brotherhood were high. The characters in *Miramar* hold differing political views, reflecting the diverse opinions in Egypt at the time. Some characters despise the coup, while others support the Wafd Party or embrace communism. While some characters are deeply affected by the political turmoil, others are either unaffected or protected by

luck or opportunism, revealing the complex political landscape in Egypt. Finally, Mahfouz examines social exclusion in Miramar, particularly in the case of the elderly. The characters Amir Vejdi, Tulba Marzouk, and Mariana all experience isolation in their later years. As elderly individuals, they are marginalized and left to navigate a society that does not value them. Through internal monologues and dialogue, Mahfouz conveys their sense of loneliness and abandonment, shedding light on the social invisibility of the elderly in Egyptian society. In conclusion, Miramar presents a powerful critique of Egyptian society in the mid-20th century. Through its characters, Mahfouz addresses a range of significant social issues, including illiteracy, societal pressure, poverty, political conflict, and social exclusion. The novel provides a detailed portrayal of the challenges faced by individuals in a rapidly changing society. Mahfouz's ability to weave personal drama with broader societal themes not only demonstrates his literary skill but also offers readers a profound understanding of the social fabric of Egypt during this tumultuous period.

Kaynakça

- Açıkgoz, R. & Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). Türkiye’de yoksulluk olgusu ve toplumsal yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 76-117.
- Akalın, Ş. H. (2011). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Dağ, A. (2016). Toplumsal cinsiyet bağlamında yaşlılık ve sosyal dışlanma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 28, 480-500. <https://doi.org/10.16992/asos.1202>
- Kocaoğlu, B. (2017). 1952 Mısır devriminin Türk basınına yansıması. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 163-170.
- Mahfuz, N. (2006). *Mîrâmâr*. Dâruş-Şurûk.
- Özcan, M., Dağbaşı, G., & Demir, Y. M. (2023). Necib Mahfûz’un Mirâmâr adlı romanının ara dil İngilizceden yapılan Türkçeye çevirisi ile Arapça kaynak metninin karşılaştırmalı bir incelemesi. *Uluslararası Dil Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 302-320. (<https://doi.org/10.37999/udekad.1365043>)
- Özcan, Ş. (2021). *Çatışma yönetimi*. İksad Yayınevi.
- Ürün, K. (2002). *Necip Mahfuz toplumsal gerçekçi romanları*. Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Yıldız, M. (1998). Necib Mahfuz’un Mirâmâr adlı romanı üzerine bir inceleme. *Ekev Akademi Dergisi*, 1 (2), 275-295.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0